

Datum
2019-01-24
Vår referens
Annica Eriksson
Utvecklingssekreterare
annica.eriksson@malmo.se

Tjänsteskrivelse

Remiss från Justitiedepartementet - Betänkandet Nya regler om faderskap och föräldraskap (SOU 2018:68) STK-2018-927

Sammanfattning

Målsättningen är enligt utredningens direktiv att nå en jämlik reglering som inte utan tungt vägande skäl skiljer på personer beroende på sexuell läggning eller kön. Uppdraget gäller såväl gifta par som par i registrerade partnerskap. Utredningen har haft en tydlig inriktning på tre delområden; ta ställning till om, och i så fall under vilka förutsättningar, föräldraskapet för en make eller registrerad partner vid assisterad befruktning bör presumeras på motsvarande sätt som faderskapet i dag presumeras för en gift man, lämna förslag på hur reglerna om bekräftelse av faderskap och föräldraskap för ogifta kan moderniseras och förenklas, med beaktande av vikten av att fastställda faderskap blir korrekta och de möjligheter som digitaliseringen kan erbjuda för att förenkla förfarandet samt göra en översyn av reglerna om rättsgenetisk undersökning vid utredning av faderskap.

Remissen har skickats för yttrande till arbetsmarknads- och socialnämnden som ställer sig positiv till utredningens förslag men lämnar synpunkter angående vikten av att uppföljning görs av antalet användare av elektronisk signering samt att kvaliteten om användarvänligheten vid DNA test säkerställs. Förslaget är att ställa sig positiv till utredningens förslag med beaktande av remissinstansens synpunkter.

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen besluta

1. Kommunstyrelsens godkänner stadskontorets förslag till yttrande.
2. Kommunstyrelsen översänder yttrande "Nya regler om faderskap och föräldraskap" till Justitiedepartementet.

Beslutsunderlag

- Remiss från Justitiedepartementet - Betänkandet Nya regler om faderskap och föräldraskap (SOU 2018:68)
- Nya regler om faderskap och föräldraskap (SOU 2018:68)
- Remissvar från arbetsmarknads- och socialnämnden
- Arbetsmarknads- och socialnämnden beslut 181219 §464
- G-Tjänsteskrivelse KSAU 190204 Remiss från Justitiedepartementet - Betänkandet Nya regler om faderskap och föräldraskap (SOU 2018:68)

Beslutsplanering

Kommunstyrelsens arbetsutskott 2019-02-04

Kommunstyrelsen 2019-02-13

Beslutet skickas till

Justitiedepartementet

Arbetsmarknads- och socialnämnden

Ärendet

Malmö stad har erhållit rubricerat betänkande på remiss. Målsättningen är enligt utredningens direktiv att nå en jämlik reglering som inte utan tungt vägande skäl skiljer på personer beroende på sexuell läggning eller kön. Uppdraget gäller såväl gifta par som par i registrerade partnerskap. Ärendet har beretts genom tjänstemannaberedning på stadskontoret, representerat av välfärdsavdelningen, juridiska avdelningen och förvaltningsavdelningen. Ärendet är skickat på remiss till arbetsmarknads- och socialnämnden.

De nya reglerna bör träda i kraft den 1 januari 2021.

Bakgrund och avgränsning av uppdraget

Utredningens uppdrag omfattar inte att göra en övergripande översyn av föräldraskapets (FB) regler om föräldraskap. Uppdraget har varit begränsat till vissa frågeställningar och direktiven tar bland annat sikte på att utifrån dagens regler uppnå en mer jämlik reglering, såvida det inte finns tungt vägande skäl däremot. Utredningens ställningstaganden har därmed utgått från vissa givna förutsättningar, exempelvis att det finns tre kategorier av föräldrar - mor, far och förälder enligt 1 kap. 9 § FB – och att det även fortsatt ska finnas en faderskapspresumtion.

I uppdraget ingår att göra en översyn av reglerna om rättsgenetisk undersökning vid utredning av faderskap. Uppdraget omfattar dock inte frågan om huruvida ett barn ska kunna begära en rättsgenetisk undersökning enbart i syfte att få kännedom om sitt genetiska ursprung, det vill säga när den rättsgenetiska undersökningen aktualiseras utanför ramen för en utredning av det rättsliga faderskapet. Utredningen har därför inte tagit ställning till behovet av en sådan möjlighet.

Tidigare utredningar av relevans samt beslutade ändringar*Kommittén om barn i homosexuella familjer*

Kommittén om barn i homosexuella familjer föreslog i betänkandet ”Barn i homosexuella familjer” (SOU 2001:10) att par av samma kön skulle ges möjlighet till assisterad befruktning inom hälso- och sjukvården och att par av samma och olika kön skulle likställas i fråga om rättsligt föräldraskap vid assisterad befruktning. Om modern var registrerad partner, skulle hennes partner automatiskt anses som förälder till barnet. Förslaget har inte lett till lagstiftning.

Utredningen om föräldraskap vid assisterad befruktning

Utredningen om föräldraskap vid assisterad befruktning hade i uppdrag att bland annat överväga om föräldraskapet för en partner borde presumeras på liknande sätt som faderskapet för en gift man. I betänkandet ”Föräldraskap vid assisterad befruktning” (SOU 2007:3) föreslog utredningen att föräldraskapet vid assisterad befruktning skulle regleras på samma sätt för par av

samma kön som för par av olika kön. Den kvinna som var moderns registrerade partner skulle anses vara barnets förälder genom en föräldraskapspresumtion motsvarande faderskapspresumtionen.
Förslagen har inte lett till lagstiftning.

Äktenskap för par av samma kön

Ett samkönat par har sedan 2009 möjlighet att ingå äktenskap. I samband med lagändringen togs möjligheten att registrera partnerskap bort. Regeringen föreslog våren 2018 att reglerna om föräldraskap efter assisterad befruktning i utlandet ska vara mer lika för par av olika kön och par av samma kön (prop. 2017/18:155). Faderskap och föräldraskap ska kunna fastställas under förutsättning att behandlingen har utförts vid en behörig inrättning och barnet har rätt att ta del av uppgifter om spermiedonatorn. Riksdagen har antagit propositionen och reglerna trädde i kraft den 1 januari 2019.

Utredningen

Det övergripandet uppdraget för utredningen har varit att se över delar av föräldraskapens regler om fastställande av faderskap och föräldraskap. Utredningen har haft en tydlig inriktning på tre delområden;

- ta ställning till om, och i så fall under vilka förutsättningar, föräldraskapet för en make eller registrerad partner vid assisterad befruktning bör presumeras på motsvarande sätt som faderskapet i dag presumeras för en gift man,
- lämna förslag på hur reglerna om bekräftelse av faderskap och föräldraskap för ogifta kan moderniseras och förenklas, med beaktande av vikten av att fastställda faderskap blir korrekta och de möjligheter som digitaliseringen kan erbjuda för att förenkla förfarandet,
- göra en översyn av reglerna om rättsgenetisk undersökning vid utredning av faderskap.

Utredningen har i arbetet beaktat den grundläggande målsättningen att främja lika rättigheter och möjligheter oavsett sexuell läggning, kön eller könsidentitet. I förslagen har utredningen, på det sätt som anges i direktiven, beaktat konsekvensen av att steriliseringskravet och förbudet mot bibehållen fortplantningsförmåga vid ändrad könstillhörighet har avskaffats.

Utredningens förslag

8.6 En presumtion för föräldraskap ska gälla om modern vid barnets födelse är gift med en kvinna.

Faderskapspresumtionen bygger på tanken att den i de allra flesta fall anger den genetiska fadern som barnets rättsliga far. När det gäller faderskapspresumtionen är förutsättningen därmed delvis en annan än den som gäller för föräldraskapspresumtionen. När det gäller assisterad befruktning för ett gift kvinnligt par är det alltid fråga om donerade spermier. Det är en undantagssituation när det gäller assisterad befruktning för ett gift par av olika kön.

Faderskapspresumtionen gäller dock även för den situationen att barnet har tillkommit genom assisterad befruktning med donerade spermier. I dessa fall är en förutsättning för faderskapet att mannen har samtyckt till behandlingen. En föräldraskapspresumtion kommer på motsvarande sätt att ta sin utgångspunkt i att den samtyckande föräldern, det vill säga den kvinna i äktenskapet som inte har fött barnet, är barnets rättsliga förälder enligt 1 kap. 9 § FB. Sammantaget är detta tillräckligt för att utredningen ska komma till den slutsatsen att en föräldraskapspresumtion bör därför införas. Enligt utredningen är det lämpligt att föräldraskapspresumtionen utformas på motsvarande sätt som faderskapspresumtionen.

Presumtionen bör utformas som ett nytt stycke i den nu gällande 1 kap. 9 § FB.

8.7 En presumtion för föräldraskap vid ändrad könstillhörighet

En presumtion för faderskap och moderskap ska gälla för gifta föräldrar när en eller båda har ändrat könstillhörighet. Eftersom utredningen föreslår att en presumtion bör införas för gifta kvinnliga par har utredningen skäl att överväga om en presumtion ska vara tillämplig även när någon av makarna har ändrat kön. Det handlar i grunden om likabehandling om det inte finns tungt vägande skäl emot en presumtion. Det är också fråga om barnets behov av att få en familjerättslig ställning i förhållande till sina föräldrar etablerad på ett enkelt och tydligt sätt och som stämmer överens med vad som gäller för andra barn. Sedan en person har ändrat könstillhörighet har den personen rätt att bli mor eller far enligt sitt kön efter ändringen av könstillhörighet.

8.8 Förutsättningarna för att häva

Det ska vara möjligt att häva ett föräldraskap på samma grunder som gäller för hävande av ett faderskap om barnet tillkommit genom en assisterad befruktning med donerade spermier.

8.9 Följdändringar

Ett faderskap ska inte fastställas om ett föräldraskap presumeras. Socialnämndens utredningsskyldighet ska inte gälla vid föräldraskapspresumtionen och nämnden ska under vissa förutsättningar, på begäran av bl.a. den kvinna som har presumerats som förälder till ett barn, kunna utreda faderskap eller föräldraskap för barnet.

9.3 Ett enklare sätt att bekräfta är efterfrågat

Det är statens uppgift att se till att det finns en ordning för att fastställa rättsliga föräldrar för varje barn. En bekräftelse innebär ett åtagande om rättsligt föräldraskap. Enligt utredningen är det nödvändigt att det finns en påtaglig och aktiv handling för att en bekräftelse ska kunna få den rättsföljd som bekräftelsen innebär, nämligen att ett föräldraskap uppstår i rättslig mening. Ett krav på skriftlighet innebär en möjlighet att dokumentera bekräftelsen.

9.6 Formkrav för en elektronisk bekräftelse

Krav på skriftlighet ska gälla och kan uppnås vid en elektronisk bekräftelse genom att elektronisk identifiering används. Bekräftelsen konstituerar föräldraskapet först när barnet är fött. När det gäller att kontrollera identiteten inför eller i samband med elektronisk bekräftelse bör en elektronisk identifiering kunna användas. Det behöver också, med en möjlighet för elektronisk bekräftelse, säkerställas att det är rätt personer som lämnar uppgifter.

10.3 En lag om rättsgenetisk undersökning vid utredning av faderskap

En lag om rättsgenetisk undersökning ska ersätta blodundersökningslagen. Den nya lagen ska gälla för utredning av faderskap. Syftet med en ny lag är därmed enligt utredningens bedömning detsamma som med blodundersökningslagen, nämligen att utreda faderskap i de fall arvsanlagen är relevant för faderskapet. Socialnämndens utredningsskyldighet enligt föräldraskapsbalken innebär att också nämnden kan ta initiativ till en rättsgenetisk undersökning i vissa fall.

10.4 Rättsgenetisk undersökning för fastställande av faderskap

Utredningens förslag är att domstol ska få besluta om rättsgenetisk undersökning i ett mål om fastställande av faderskap när någon av parterna begär det eller om det annars behövs. Skälen till

det är att barnet har en rätt att få fastställt vem som är hans eller hennes far.

10.5 Rättsgenetisk undersökning vid hävande av faderskap

Domstol ska få besluta om rättsgenetisk undersökning när någon av parterna i ett mål om hävande av faderskap eller mål om att en bekräftelse saknar verkan begär det eller om det annars behövs.

10.6 Rättsgenetisk undersökning efter att ett faderskap fastställts

Efter att ett faderskap fastställts genom bekräftelse eller dom ska på samma sätt som i dag domstol få besluta om rättsgenetisk undersökning under förutsättning att det har kommit fram en ny omständighet som ger anledning att anta att någon annan man än den som har fastställts vara far har haft samlag med modern under den tid barnet kan ha tillkommit.

10.8 Allmänt om handläggningen

Domstolen ska innan den meddelar ett beslut om rättsgenetisk undersökning bereda den som beslutet gäller tillfälle att yttra sig.

10.9 Tvångsmedel och kostnad för det

Domstol ska få förelägga den som avses med ett beslut om rättsgenetisk undersökning att visa intyg över att sådant prov som behövs för undersökningen har tagits på honom eller henne. I fråga om barn ska vitesföreläggande ges vårdnadshavaren, och återbetalningsskyldighet fullgöras av vårdnadshavaren. Återbetalningsskyldigheten får sättas ner eller efterges, om det finns skäl till det med hänsyn till den enskildes personliga eller ekonomiska förhållanden.

10.10 Kostnad för rättsgenetisk undersökning

Kostnaden för provtagning och rättsgenetisk undersökning ska betalas av allmänna medel. Utredningen menar att det är en lämplig ordning. Beroende på om det är socialnämnd eller domstol som har tagit initiativ till eller beslutat om den aktuella undersökningen har kostnaden för det allmänna fördelats på kommunen respektive över statsbudgeten. Utredningen föreslår att staten ska stå hela kostnaden.

10.11 Ytterligare bestämmelser behövs i förordning

I en ny förordning om rättsgenetisk undersökning vid utredning av faderskap anges att domstol och socialnämnd ska underrätta den som ska utföra undersökningen om att sådan har beslutats eller initierats, var den som har utfört undersökningen ska skicka resultatet och vad som gäller om ett prov inte kan användas.

Remissinstansens yttrande

Remissen har skickats för yttrande till arbetsmarknads- och socialnämnden. Arbetsmarknads- och socialnämnden ställer sig positiv till utredningens förslag som helhet men lämnar följande synpunkter.

Digital ansökan om fastställande av faderskap är en förenkling för ogifta par, och det är också en positiv utveckling mot ett modernare sätt att hantera denna process. Även om många par kan antas välja att bekräfta föräldraskap elektroniskt så kommer det troligtvis också att finnas de som av olika skäl inte gör det, och som därför kommer att behöva kallas till personligt möte för bekräftelse på det sätt som sker idag. Det är angeläget att det sker en uppföljning av hur den nya

processen fungerar; hur många som väljer att använda elektronisk bekräftelse, och vilka orsaker som kan ligga bakom att föräldrar inte väljer detta sätt, i syfte att förbättra användarvänlighet och tillgänglighet.

När det gäller frågan om DNA-test vid faderskapsutredningar är det centralt att kvaliteten säkerställs vad gäller god service till de som använder tjänsten, samt utrustning för DNA-test med hög grad av användarvänlighet.

Stadskontorets bedömning

Utredningens förslag syftar till att skapa ett mer jämlikt samhälle med barnrättsperspektivet i fokus. Förslaget om att införa föräldraskapspresumtion bedöms få positiva konsekvenser för kvinnliga gifta par och kvinnor som är registrerade partners samt de gifta par där en eller båda har ändrat könstillhörigheter. Makarna kommer inte behöva vidta några aktiva åtgärder för att den make som inte har fött barnet ska bli förälder till barnet. Förslaget bedöms inte få några konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män. Barnrättsperspektivet stärks genom att barn till gifta föräldrar, oavsett föräldrarnas kön eller sexuella läggning, kommer att behandlas mer lika.

Förslaget om att förenkla faderskapsbekräftelsen genom digitalisering bedöms få positiva konsekvenser för majoriteten av barn som föds i Sverige när modern är ogift. Förslaget underlättar socialtjänstens arbetsbörda när det gäller faderskapsbekräftelser vilket gör att fokus kan läggas på de mer komplexa faderskapsutredningarna.

Utredningens förslag om att staten i framtiden står för samtliga kostnader för provtagning och rättsgenetisk undersökning är positivt.

De ekonomiska konsekvenserna av utredningens olika förslag bedöms minska kommunens kostnader då kostnadsansvaret övergår till de statliga myndigheterna, främst Skatteverket och Rättsmedicinalverket. Förslagen bedöms inte påverka den kommunala självstyrelsen.

Stadskontorets förslag

Förslaget är att ställa sig positiv till utredningens förslag med beaktande av remissinstansens synpunkter.

Ansvariga

Bertil Siöström Avdelningschef
Eva Marie Tancred Utvecklingssekreterare
Andreas Norbrant Stadsdirektör